

12. Росс Л., Нисбетт Р. Человек и ситуация. Уроки социальной психологии /Пер. с англ. В.В. Румынского под ред. Е.Н. Емельянова, В.С. Магуна – М.: Аспект Пресс, 2000. – 429с.
13. Філософський словник /За ред. В.І. Шинкарука. – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1986. – 768с.

П.С.Литвиненко

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ВАЖЛИВИЙ ПОКАЗНИК ЙОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

В статтє раскрывається суцність понятія коммунікативная культура будущих учителей иностранных языков, рассматривается ее структура, компоненты, а также уровни.

This article discloses the meaning of the term communicative culture of future teachers of foreign languages, shows its structure, components and also levels.

В умовах нової освітнянської парадигми, підготовка вчителів нового типу стає найважливішою умовою відродження не тільки освіти, але і всієї вітчизняної культури, її інтеграції в загально людське та європейське співтовариство. Соціальна ситуація, що склалась, якісно по-новому ставить проблему підготовки педагогічних кадрів, вимагає ефективного формування професіоналізму вчителя, а також одного з його основних показників комунікативної культури, актуалізує пошук оптимальних форм цього процесу в період навчання у вищому навчальному закладі освіти.

Питання формування комунікативної культури майбутніх вчителя іноземних мов постає особливо гостро, оскільки це пов'язано з тенденціями розвитку сучасного світового співтовариства. Модернізація сучасної шкільної і вузівської освіти передбачає активне вивчення іноземних мов та формування комунікативних компетентностей особистості. Крім того, поширення нових інформаційних технологій, серед яких важливе місце посідають комп'ютерні мережі, можливість виходу в Інтернет, ставить особливі вимоги до підготовки вчителя іноземних мов, пов'язуючи його імідж із професіоналом інноваційного типу.

Комунікативна культура є одним з головних показників професіоналізму сучасного майбутнього вчителя іноземних мов і передбачає її формування в період вузівського навчання. Сьогодні надзвичайно актуальним постає питання формування комунікативної

культури майбутнього вчителя іноземних мов, про що слід піклуватись в період їх вузівського навчання і саме на це зорієнтувати весь навчально-виховний процес.

Проблема формування комунікативної культури майбутнього вчителя знайшла своє відображення в дослідженнях вчених-педагогів, таких як Б.Ломов, Р.Якобсон, Н.Трубецької, М.Холідей, А.Холодович, А.Леонтьєв, О.Ахматова, А.Богуш, Н.Бабич, Г.Васильєва, Б.Головін, А.Овчиннікова, М.Пентелюк, В.Садова та інші.

Вперше сутність поняття “комунікативна культура вчителя” розкрили у своїх працях В.Кан-Калік, Н.Нікандров, Ю.Гагін, В.Шрам, Т.Тимофєєва. Вони визначають комунікативну культуру педагога як мистецтво соціальної взаємодії, опосередкованої педагогічною діяльністю і властивостями особистості педагога [5].

Дослідженню актуальних питань фахової підготовки вчителів іноземної мов, спрямованої на формування у них професійно-педагогічної майстерності, творчості, комунікативної компетентності, іншомовної комунікативної компетентності присвячені роботи В.Баркасі, О.Бердичівського, О.Бігич, С.Будака, О.Елізової, Л.Захарової, М.Князян, Т.Корольової, Л.Михайлової, С.Ніколаєвої, Л.Таланової, І.Татаріної, О.Ярмолевич .

Однак, розвиток сучасної системи освіти супроводжується дискусіями щодо поліпшення процесу вузівського навчання, ефективності використання інноваційних технологій, які пов'язані з оновленням змісту, інтенсифікацією та активізацією навчання у вищій школі, від чого залежить формування комунікативної культури майбутніх вчителів іноземної мови. Формування комунікативної культури майбутніх вчителів іноземної мови здійснюється насамперед під час організації лабораторно-практичних занять з іноземної мови.

Мета статті: розкрити сутність поняття комунікативна культура майбутнього вчителя іноземних мов, виявити структурні компоненти та рівні сформованості комунікативної культури майбутнього вчителя іноземних мов в процесі вузівського навчання.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження свідчить про те, що не існує єдиної токи зору на визначення поняття “комунікативна культура вчителя іноземної мови”.

Так, І.Тимченко визначає комунікативну культуру майбутнього спеціаліста як систему поглядів і дій, котрі служать індивіду моделлю орієнтації для задоволення потреб самореалізації та способом досягнення цілей під час спілкування з іншими людьми [7].

Ми поділяємо точку зору В.Садової і в основу свого дослідження поклали таке робоче визначення вивчаємого феномена.

Комунікативна культура майбутнього вчителя іноземних мов – це динамічне особистісне утворення, що визначає результативність спілкування та взаємодії педагога і студентів та сприяє прояву пізнавальної, інтелектуальної та духовної активності та забезпечує оптимальне вирішення задач навчально-виховного процесу.

Як відомо, світогляд педагога – це система його поглядів на навколишній світ та місце людини в ньому, на відношення до навколишньої дійсності і до самого себе, а також зумовлений цими поглядами, ідеалами, принципами пізнання та діяльності [8]. Щоб досягнути професійного результату сучасний майбутній вчитель іноземних мов повинен володіти високим духовним потенціалом, спираючись на чіткі гуманістичні орієнтири. Ці гуманістичні орієнтири, всебічні професійні знання, впевненість в необхідності розвитку гуманістичного спілкування та взаємодії з тими, хто навчається є основою комунікативної культури сучасного майбутнього вчителя іноземної мови.

Комунікативна культура як особистісне формування розвивається та вдосконалюється у процесі практики педагогічної діяльності. Інтерес вчителя до спілкування з тими, хто навчається, необхідність в комунікації характеризує мотиваційний аспект його комунікативної культури. Ступень активності комунікативної поведінки майбутнього вчителя іноземної мови визначається рівнем його мотивації.

У процесі вивчення іноземної мови студенти набувають комунікативної компетенції – здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Вони навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Відповідно всі вправи та завдання повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором та реакцією. Найважливішою характеристикою комунікативного компоненту комунікативної культури майбутнього вчителя іноземних мов є використання автентичних матеріалів, тобто таких які реально використовуються носіям мови. Мовленнєва взаємодія студентів інколи, хоч і далеко не завжди, проходить за співучастю викладача в найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. З самого початку студенти оволодівають усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності на понад фразовому і текстовому рівнях при обмеженому використанні рідної мови. Об'єктом оцінки є не тільки правильність, але і швидкість усного мовлення та читання.

Високий рівень формування комунікативної культури у майбутніх вчителів іноземної мови та ефективний вплив викладача на них буде здійснюватися при умові виявлення чуйності, уваги до кожної особистості, розуміння її духовного та емоційного стану, розвинутої емпатії. Т.Гаврилова вважає, що здібність до емпатичного переживання є невід'ємною частиною педагогічного такту [1].

Для педагогічної діяльності комунікабельність педагога, як необхідність в спілкуванні та взаємодії, є одною з основних професійно-особистісних якостей у структурі комунікативної культури майбутнього вчителя іноземної мови. Виокремлюється конструктивний компонент, який включає рефлексивні здібності, адекватне сприйняття іншої особистості та адекватну самооцінку, уміння прогнозувати розвиток взаємовідносин та взаємодії з оточенням. Адекватне сприйняття іншої особистості можна вважати і складовою частиною, і наслідком розвитку іноземної комунікативної культури.

Спираючись на психолого-педагогічні дослідження вчених в галузі педагогічного спілкування, взаємовідносини та взаємодії викладача та студента, нами були виділені наступні структурні компоненти комунікативної культури майбутніх вчителів іноземної мови:

- світоглядний (система поглядів, переконань, принципів, знань, етичних та естетичних норм студента; усвідомлення іноземної комунікативної культури як самодостатньої цінності особистості, переконання в необхідності розвитку знань, умінь, навичок спілкування та взаємодії);
- мотиваційний (мотиви комунікативної поведінки, комунікативні установки, спрямованість на вивчення іноземної мови; наявність установок на вивчення іноземної мови, мотивів комунікативної поведінки, орієнтація на досягнення позитивного результату в вивченні іноземної мови);
- комунікативний (комунікативні вміння та навички, культура та змістовність мовлення, уміння дотримуватися фразового наголосу, правильної інтонації; комунікабельність, формування комунікативних умінь та навичок, висока культура мови);
- емоційно-вольовий (тактовність, уміння дотримуватися загальноетичних норм; здатність до емпатії, товариства, вміння вислухати інших);
- конструктивний (адекватне сприяння та самооцінка, уміння прогнозувати розвиток взаємовідносин з оточенням та можливості

розвитку іноземної комунікативної культури, рефлексія власної комунікативної поведінки, здатність до самоаналізу, адекватне сприйняття іншої особистості та адекватну самооцінку, уміння прогнозувати розвиток взаємовідносин та взаємодії з оточенням).

На підставі визначених компонентів та їх показників нами виділені рівні сформованості комунікативної культури майбутніх вчителів іноземної мови:

- високий рівень – характеризується чітким усвідомленням комунікативної культури як самодостатньої цінності особистості; студент постійно цікавиться питаннями вдосконалення іноземної комунікативної культури, виявляє цікавість до нового у процесі навчання. Такому студенту властива повага до іншого; послідовність у вивченні іноземної мови; упевненість у своїх силах та можливостях. Такий студент готовий до сприйняття нового, до обговорення, його мова зрозуміла, висока техніка мовлення, спостерігається стійке прагнення до вдосконалення іноземної комунікативної культури;
- середній рівень – характеризується розумінням значущості іноземної комунікативної культури; пасивним реагуванням на зміни в ситуації спілкування, слабким інтересом до нового. Самооцінка такого студента не завжди адекватна; процес удосконалення особистої комунікативної культури не дуже виразний;
- низький рівень – характеризується відсутністю розуміння значущості іноземної комунікативної культури як самодостатньої цінності особистості, відсутністю зацікавленості у поглибленні знань в процесі вивчення іноземної мови, низьким рівнем наявних знань, обмеженим словниковим запасом, відсутністю послідовності у навчанні. Мова супроводжується надмірною жестикуляцією, абсолютна відсутність тактовності та пасивністю на заняттях.

На підставі проведеного нами дослідження (результатів анкетування, опитування, спостереження за діяльністю майбутніх педагогів-студентів першого курсу, що здійснювались під час лабораторно-практичних занять з іноземної мови) нами були отримані наступні результати. Так, високий рівень сформованості комунікативної культури вчителя виявили 28% студентів, середній рівень 35% і низький рівень 37% від опитаних першокурсників, що спонукає нас до пошуку більш ефективних шляхів та методів

формування комунікативної культури майбутніх вчителів іноземної мови.

Література

1. Гаврилова Т. Общение и познавательные процессы // Особенности познания и общения в процессе обучения. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1982. – С.23
2. Кан-Калик В., Никандров Н. Педагогическое творчество. – М.: Педагогика, 1990. – 142с.
3. Ніколаєва С. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
4. Пассов Е. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. – М., 1989 – 200 с.
5. Практическая психология для преподавателей / Под ред. М.К. Тулушкиной. – М.: Филинь, 1997. – С. 55
6. Садова В. Рекомендации по формированию коммуникативной культуры учителя средствами школьной методической работы. – Кривой Рог: КГПИ, 1998 – 46с.
7. Тимченко І. Формування комунікативної культури студентів як шлях до підготовки спеціалістів // Теоретичні питання освіти та виховання: Збірник наукових праць. Випуск 10. – Київ: КДЛУ, 2000 – С 141-144.
8. Энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров. – М., 1989. – С.822

І.В.Лов'янова

ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ПРИЙОМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ

В статье на основе анализа инновационных процессов, происходящих в образовании, определены суть и место технологий в иерархии понятий: парадигма, модель, методика, технология. Как один из первых шагов на пути к новым технологиям рассматривается перестройка механизмов педагогического взаимодействия.

In article on base of the analysis of innovative processes, occurring in formation, is determined essence and place technology in hierarchies notion: paradigm, model, methods, technology. As one of the first step on way to new technology is considered realignment mechanism pedagogical interaction.

Вивчення тематики, завдань і цілей впроваджуваних

педагогічних нововведень у закладах освіти України наштовхує на думку, що кожна інновація, незалежно від того, який вона має масштаб, характер, рівень новизни, галузь використання, спрямованість та інші ознаки, належить до певної педагогічної парадигми, тобто цілісного концептуального спрямування в теорії і педагогічній практиці. Слід зазначити, що під поняттям “парадигма” (від грецької приклад, взірець) розуміється, по-перше, строго наукова теорія, яка втілена у систему понять, що відбивають суттєві риси дійсності, і, по-друге, визнані всіма науковими досягненнями, що дають науковому товариству модель постановки проблем та їх рішень протягом певного історичного періоду [5, с.227].

У педагогіці під парадигмою розуміється сукупність стійких характеристик, що визначають змістову єдність схем теоретичної і практичної діяльності незалежно від ступеня їх рефлексії [4, с.43-48].

На сьогодні вченими у педагогіці визначено такі основи парадигми, що відбивають сутність базових модифікацій навчання і виховання, а саме:

- парадигма авторитарної педагогіки;
- маніпулятивної педагогіки;
- педагогіки підтримки (Г.Б.Корнетов, Є.В.Бондаревська).

Так чи інакше все, що розробляється інноваційного в педагогіці, відповідає одній з цих парадигм. Таким чином, з’ясовано, що відповідною точною у класифікації вибрано педагогічну парадигму. В свою чергу кожна парадигма може утримувати в собі одну чи декілька моделей навчання і виховання (обмежень немає). Крім того, уяву про класифікацію педагогічних інновацій дає певна ієрархія понять: парадигма – моделі – методики-технології – компоненти методик і технологій (зміст, форми, методи, прийоми, способи організації, тощо).

Оскільки педагогічна модель відображає суттєвіші компоненти навчально-виховного процесу, то потрібно, насамперед, з’ясувати, чим наповнюється модель; напевно, якимись компонентами, які знаходяться у взаємозв’язку. Дана система, в свою чергу, включає методики, технології навчання і виховання.

Слово “технологія” грецького походження й означає: “знання про майстерність”. Поняття “педагогічна технологія” останнім часом дедалі більше поширюється в науці й освіті. Серед учених і практиків у розумінні і вживанні поняття “педагогічна технологія” існують розбіжності. Наведемо деякі з них.

- Педагогічна технологія – це змістовна техніка реалізації

навчального процесу (В.П.Беспалько).

- Педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, які використовуються для досягнення педагогічної мети (М.В.Кларін).
- Педагогічна технологія є змістовним узагальненням, що вбирає в себе зміст усіх визначень різних авторів (джерел). Педагогічна технологія може бути представлена науковим, процесуально-описовим і процесуально-діючим аспектами (Г.К.Селевко).
- Педагогічна технологія – системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодій, що своїм завданням вважає оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО).

Педагогічна технологія відображає “тактику” реалізації освітніх технологій і будується на знанні закономірностей функціонування системи “педагог – матеріальна база – учень” у відповідних умовах навчання (індивідуального, групового, колективного, масового) [8, с.26].

Тобто технологія відповідає на запитання: “як, яким чином (як організувати, якими засобами) досягти поставленої педагогічної мети”. Щодо “технології навчання”, то це поняття являється видовим до родового “педагогічні технології”. Воно відбиває шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) в рамках відповідного предмету, теми, питання, а також у межах обраної технології. Завдання технологій навчання – максимально спростити організацію навчального процесу, зберігаючи його ефективність шляхом передачі творчих функцій вчителю [7, с.26-27]. Проте звернувшись до змісту поняття “педагогічна технологія” слід відмітити, що поняття “методика” більш ємне, ніж технологія, оскільки воно включає не тільки умову організації процесу навчання чи виховання, а й містить у собі змістову функцію. А саме: методика відповідає на запитання: “Чому навчати і як, якими це робити засобами”. Виходячи з цього, зауважимо, що технології навчання і виховання скоріше обслуговуватимуть методики навчання і виховання.

Навчання, метою якого має стати всебічно розвинена особистість із сформованим належним чином інтелектом, передбачає перетворення учня із засобу в мету, з об’єкту в суб’єкт діяльності; гуманізацію відношень у системі “учитель-учень”; побудову відношень на основі співпраці й співтворчості. Ми вважаємо, що одним із перших кроків на шляху до нових технологій є перебудова

механізмів педагогічної взаємодії. На необхідність взаємодії між учителем і учнями вказували Ш.А.Амонашвілі, В.О.Сухомлинський, А.С.Макаренко, Ю.Н.Кулюткін, Д.Хазард, Л.В.Кондрашова та інші.

Так Ш.А.Амонашвілі взаємодію між учителем і учнями розглядає як “процес, який визначається здатністю вчителя встановлювати контакт і взаєморозуміння з учнями” [1, с.111]. Ю.М.Кулюткін педагогічний процес розглядає як творче спілкування вчителя і учнів, “як процес спільного пошуку й дії, у результаті якого, з одного боку, в учнів формується особистісно здобуті знання, а з іншого – розвивається професійна майстерність учителя” [7, с.10]. Д.Хазард суть взаємодії у процесі навчання бачить у тому, що вчитель не просто ставить перед собою якісь цілі і розробляє способи досягнення цих цілей, але й створює умови для того, щоб ці способи були засвоєні учнями, формує в них здатність до самооцінки [3, с.41-42]. Л.В.Кондрашова при організації учителем взаємодії у навчанні зосереджує увагу на таких важливих моментах, як створення ситуації психологічної єдності; забезпечення можливостей самовираження особистості; неявне керування ініціативою учнів [9, с.44].

Особливу увагу у процесі організації педагогічної взаємодії на нашу думку слід приділяти розвитку оцінки й самооцінки, контролю й самоконтролю, що сприяє формуванню умінь самостійно виконувати розумові дії планування, саморозвитку й рефлексії власної діяльності. На цьому етапі навчання важливими є особистісні прояви учнів, їх ініціатива. Опишемо використані нами версії завдань самопізнання, самовизначення, спільного розвитку, самореалізації [2].

1. Самопізнання (гасло “Пізнай себе!”). У рамках предмету, що викладається, складаються різні завдання, головна відмінність яких у тому, що в них від учня потребується різна степінь “заглибленості” у предмет на своєму рівні його оволодіння. У максимально простому варіанті це можуть бути два завдання на вибір після завершення якогонебудь розділу (теми). Завдання на просту перевірку рівня засвоєння теми, на кшталт звичайної контрольної, або велике завдання тестового характеру, що дозволяє визначити рівень просування в предметі у цілому (а не лише в рамках конкретної, щойно вивченої теми). Фіксується факт вибору типу завдання. Оцінки за завдання не ставляться, хоча змістовне оцінювання цілком можливе.

2. Самовизначення (гасло “Обирай сам”). Після завершення якоїсь теми вчитель пропонує учням п'ять питань (написаних на дошці). В одному завданні на базі цих питань сам обирає для учня два

питання близької складності та зацікавленості, й учневі залишається лише відповідати на питання. В іншому – учень може сам обирати, але не два, а три питання з п'яти. Учителем фіксується факт вибору типу завдання.

3. Спільний розвиток (гасло “Дій спільно!”). Після завершення якоїсь теми учням пропонується обрати собі один із двох варіантів здійснення непростого завдання. Відмінність варіантів у процесі виконання: перший має на увазі індивідуальне виконання і надалі індивідуальну оцінку вчителем; інший – виконання спільно, у парі з будь-ким на вибір із групи, і отримання спільної оцінки з правом учителя ставити додаткові питання по виконаному завданню будь-кому з двох учасників. Учителем фіксується факт вибору типу завдання.

4. Самореалізація (гасло “Прояви себе!”). Головна відмінність визначених тут варіантів завдань – у необхідності творчості при їх виконанні. Один із варіантів передбачає репродуктивну активність, а інший – творчу. Після завершення будь-якої теми (розділу) учням пропонується наступне. Письмово відповісти на питання до пройденої теми або самому придумати до пройденої теми цікаві питання. Фіксується факт виконання типу завдання.

Наведемо приклад інструкцій учителя для учнів: “Продовжуємо роботу. Вам пропонується на вибір два варіанти завдання. У першому варіанті треба письмово відповісти за темою. Питання – на дошці. У другому варіанті ви повинні придумати свої питання до теми й відповісти на них. Оцінка за роботу не залежатиме від вибору варіанта, а лише від якості роботи...”

Процедура виконання описаних вище завдань закінчувалася оцінкою комунікативних і організаторських здібностей та з'ясуванням рівня суб'єктивного контролю, отримані учнями результати дали змогу намітити за допомогою вчителя шляхи й засоби самокорекції. Підсумовуючи, слід відмітити, що з'ясування місця педагогічних технологій у інноваційних процесах в освіті та розуміння необхідності змін у організації педагогічної взаємодії вчителя і учнів виступають основою на шляху до формування всебічно розвиненої особистості випускника середньої школи.

Література.

1. Амонашвили Ш.А. Здравствуйте, дети! – М., 1983. – С. 111
2. Библиотека журнала “Директор школы”. – М.: Сентябрь. – 1999. – № 3 – С. 108-114.

3. Кондрашова Л.В. Гуманізація учебно-вспитателъного процесса школы: история, теория, поиски. Учеб. метод. пособие. – Кривой Рог, 1996. – 74 с.
4. Корнетов Г.Б. Парадигма базовых моделей образовательного процесса // Педагогика, 1999. – № 3. – С. 43-48.
5. Краткий философский словарь. – М.: Просвещение, 1998.
6. Лов'янова І.В. Інноваційні процеси в освіті: характеристика, класифікація, ієрархічні зв'язки / Наукові записки. – Випуск 51. – серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім.В.Винниченка. – 2003. – Ч. 1. – С. 43-47
7. Мышление учителя / Под ред. Ю.Н.Кулюткина, Г.С.Сухобской. – М.: Педагогика, 1990. – С. 10-11.
8. Назарова Т.С. Педагогические технологии: новый этап эволюции? // Педагогика, 1997. – № 3. – С. 20-27.
9. Процес обучения в высшей школе: учебное пособие / Л.В.Кондрашова. – Кривой Рог: КГПУ, ИВИ. 2000. – 170 с.

Н.Г.Макаренко, В.С.Пацюк

СПОРТИВНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

В данной статье обуславливается необходимость и эффективность использования спортивного туризма как средства физического воспитания студентов. Раскрываются цель и функции спортивного туризма. Сделан детальный анализ научно-методических принципов успешного осуществления учебно-тренировочного процесса в системе физического воспитания.

In this article it is necessity and efficiency of the use of sporting tourism as facilities of physical education of students. A purpose and functions of sporting tourism open up. The detailed analysis of scientifically-methodical principles of successful realization of educational and training process is done in the system of physical education.

Оздоровчо-спортивний туризм – складова частина в системі фізичного виховання студентської молоді. Поруч з такими ефективними засобами фізичного виховання, як гімнастика, спортивні ігри, легка атлетика, плавання та інші традиційні й нетрадиційні види спорту, різноманітні види оздоровчо-спортивного туризму сприяють всебічному, гармонійному розвитку підростаючого покоління.

В умовах національно-культурного відродження України надзвичайно зростає роль молодіжного туризму. Адже туризм – це

багатогранний виховний засіб для розвитку духовних і фізичних сил, формування характеру й оволодіння життєво необхідними навичками та вміннями. Саме тому актуалізується необхідність використання спортивного туризму як ефективного засобу виховання студентів.

Мета спортивного туризму полягає в:

- оздоровленні, відновленні сил, поліпшенні медико-фізіологічних даних за допомогою зміни форм діяльності, дозованого руху, раціонального харчування, нервового розвантаження, підвищення адаптації до незвичних умов;
- вдосконаленні загальної і спеціальної фізичної підготовки, виробленні витривалості, спритності, сили, рівноваги;
- наданні практичних навичок у подоланні перешкод, оволодінні технікою пересування пішки, на лижах, їзди на велосипеді, греблі;
- психічному вдосконаленні та емоційному збагаченні внутрішнього світу людини, вихованні рішучості, сміливості, впевненості в собі, відповідальності;
- розширенні краєзнавчого кругозору, вдосконаленні навчально-методичної підготовки, поповненні знань з географії, біології, історії, етнографії і культури;
- засвоєнні теоретичних основ організації і проведення походів, розробки маршрутів, планування роботи туристських гуртків;
- набутті спортивного досвіду участі в походах і керівництва походами різної складності, одержанні спортивних розрядів і звань, підвищенні майстерності та інструментальної підготовки [1].

Спортивний туризм виконує ряд функцій, основними з яких є:

Виховна – проявляється у вихованні високих людських якостей, які виявляються в екстремальних умовах похідного життя, можливості духовного спілкування, вдосконаленні екологічної культури людини, можливості вияву особистості у творчій та соціально-корисній діяльності, виховання цивілізованого ставлення до природного середовища.

Пізнавальна – пізнання особливостей культури, традицій, історії тих регіонів, де проходять маршрути походів.

Оздоровча – оптимальний режим фізичних навантажень, використання сприятливого впливу природних факторів на стан організму, дотримання правил особистої гігієни, розвиток адаптивних можливостей, підтримка організму на належному рівні фізичної підготовки.

Колективоформуюча – оскільки туристична діяльність проводиться в більшій мірі в колективі, коли один залежить від другого і в обов'язковому порядку вимагається тактовне, уважне відношення один до одного, коли власні інтереси не можна ставити вище інтересів колективу, то все це представляє великі можливості для інтенсивного виховання в душі колективізму і для формування таких цінних рис характеру, як впевненість в собі, здатність прийти на допомогу тощо. При проведенні різних форм спортивного туризму перед колективом ставиться спільна мета, досягнення якої вимагає наполегливих зусиль кожного, формується здатність до взаємодопомоги та емпатії.

Спортивний туризм розвиває і удосконалює необхідні людині фізичні якості – витривалість, швидкість, силу різних груп м'язів, спритність. Крім того, в туристських походах удосконалюються морально-вольові якості, такі, як сміливість, рішучість, дисциплінованість, колективізм, активність, воля і ін. Всі ці якості повинні вироблятися і розвиватися в навчально-тренувальному процесі.

Досягнення високих спортивних результатів в туризмі можливе при вирішенні основних завдань навчально-тренувального процесу:

- забезпечення всебічного фізичного розвитку; виховання високих моральних якостей; оволодіння туристською технікою і тактикою;
- придбання необхідних знань з основ теорії, методики і організації фізичного виховання і спортивного тренування;
- вдосконалення спортивної майстерності [2].

Ці задачі потрібно вирішувати комплексно на всіх навчально-тренувальних заняттях.

Для успішного здійснення навчально-тренувального процесу в системі фізичного виховання розроблена науково-методична основа спортивних тренувань. Кожне тренування планується і здійснюється на принципах науковості, всебічності, свідомості і активності, повторності і систематичності, колективності в поєднанні з індивідуалізацією, наочності і міцності. Перераховані принципи взаємопов'язані, і лише застосування їх в нерозривній сукупності забезпечує високу ефективність навчально-тренувального процесу.

Принцип науковості означає обґрунтованість елементів тренування і всього тренувального циклу в цілому.

Принцип всебічності – підвищення рівня всебічності розвитку – головної умови зростання високої працездатності. При всебічній

підготовці у спортсмена виробляється безліч рухових навиків, які забезпечують розвиток фізичних якостей, необхідних для виконання спеціальних прийомів техніки і тактики туризму. Всебічна спортивна підготовка передбачає гармонійний фізичний розвиток і вдосконалення морально-вольових якостей.

Принцип свідомості і активності – це розуміння цілей і завдань тренування, свідоме і активне використання засобів навчально-тренувального процесу туристів. Якщо фізичні вправи і технічні прийоми виконуються туристами із захопленням, розумною активністю, розумінням користі від цих занять, то засвоєння матеріалу буде глибшим.

Принцип повторності та систематичності передбачає закріплення і розвиток одержаних знань в процесі регулярних тренувань впродовж тижня, місяця, року, багатьох років.

Принцип колективності в поєднанні з індивідуалізацією дає якнайкращі результати про тренувальний процес туристських команд. Туризм – колективний вид спорту, але команда складається з різних людей. Кожен спортсмен має свої особливості фізичного розвитку і технічної підготовленості, умови праці, відпочинку, харчування та ін. Врахування цих індивідуальних особливостей необхідне при колективних тренуваннях. Індивідуальні особливості виявляються на підставі співбесід, тестів і контрольних вправ на силу, швидкість, витривалість, техніку і ін. При побудові тренувального процесу і плануванні тренувань індивідуальні особливості членів команди слід враховувати шляхом певного дозування навантажень.

Принцип наочності полягає в тому, що тренер не тільки пояснює, як виконати той або інший прийом, але і показує його виконання в цілому і по частинах сам або просить зробити це навченого даному прийому туриста. З успіхом можна використовувати для наочності фотографічний матеріал і кінострічки, плакати і малюнки. Наочність підвищує якість і швидкість навчання, але не потрібно сліпо копіювати який-небудь прийом.

Принцип міцності визначає стійкість накопичених знань та рівня фізичної і технічної підготовки. Стійкість рівнів фізичної і технічної підготовленості досягається правильним плануванням і проведенням тренувань. При цьому потрібно враховувати всі названі принципи і “не засмічувати” тренування безліччю спеціальних вправ і прийомів. Не слід також приступати до вивчення нового прийому, поки не створена достатня основа для його засвоєння. Необхідно

закріплювати та вдосконалювати одержані навички в практиці туристичних походів [2].

Методи тренувань повинні забезпечити виконання завдань навчально-тренувального процесу. В процесі тренування студенти отримують певне навантаження. Це навантаження складається із обсягу та інтенсивності виконання вправ. Обсяг навантаження визначається кількістю вправ, що виконуються за одне тренування чи тренувальний цикл. Його можна виразити в кілометрах (для циклічних вправ) чи годинах (для ациклічних вправ). Інтенсивність визначається швидкістю виконання певного обсягу навантаження.

Отже, спортивний туризм – це різноманітний активний відпочинок, раціональне використання вільного часу, зміцнення здоров'я, підвищення культурного рівня. Водночас, туризм є одним із важливих засобів гармонійного розвитку, розширення світогляду, залучення широких мас населення до занять фізичною культурою, спортом. Саме тому варто приділяти значну увагу спортивно-туристичній підготовці студентів.

Література

1. Дмитрук О.Ю., Щур Ю.В. Спортивно-оздоровчий туризм. Навчальний посібник. – 2-е вид., перероб. та допов. – К.: “Альтерпрес”, 2008. – 280 с.
2. Федотов Ю.Н., Востоков И.Е. Спортивно-оздоровительный туризм: Учебник / Под общ. ред. Ю.Н. Федотова. – М.: Советский спорт, 2003. – 328 с.

В.І.Марчик, І.Л.Мінжоріна, Т.Ю.Брютова

НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕВАГИ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ В СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

В роботі подан аналіз научної літератури по проблемам розвитку фізического воспитания в соответствии к Болонскому процессу.

The article the analysis of scientific literature dealing with the problems of the development of physical training according to the Bologna Process.

В зв'язку з приєднанням України до Болонського процесу, активно дискутується подальший шлях розвитку системи фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Метою дослідження став аналіз наукової літератури зазначеної теми за останніми публікаціями.

Завдання роботи включають висвітлення фактів фахівців і науковців сфери фізичного виховання.

Сьогодні у органах керівництва вищою освітою та адміністрації вузів є чимало прихильників не тільки скорочення годин на дисципліну "Фізичне виховання", але й вилучення її з навчальних планів. Головний аргумент: відсутність фізичного виховання у навчальних програмах вузів Європи, як обов'язкової навчальної дисципліни [6, с.44]. Спокуса вилучити дисципліну з процесу підготовки сучасних фахівців, незважаючи на загострення проблеми здоров'я студентської молоді, може призвести до непередбачених наслідків. Адже фізичне виховання як обов'язкова навчальна дисципліна є єдиним у ВНЗ засобом впливу на формування здоров'я та залучення студентів до здорового способу життя [4, с.23]. Більшість опитаних українських фахівців (80%) вважає, що обов'язкові навчальні заняття є ефективною формою фізичного виховання [3].

Виявлено ряд недоліків при впровадженні кредитно-модульної системи в навчальний процес вищих навчальних закладів. Бакалаврів на сьогодні готують більше половини українських вищих навчальних закладів. Разом з цим, відзначається, ще не повністю розроблені концепції професійних освітніх програм підготовки бакалаврів і магістрів, існують складності визнання цих освітніх ступенів вітчизняним ринком праці [8].

Автори попереджають, що нетворче копіювання навчальних планів провідних європейських університетів, ігнорування рівня сучасного матеріально-технічного забезпечення наших ВНЗ може не тільки дискредитувати в Україні ідею загальноєвропейського освітнього простору, але й зашкодити розвитку вітчизняної вищої школи [4].

Можливість факультативно займатися фізичною культурою і спортом у спортивних клубах вузів Європи дозволяє розвинута інфраструктура для занять руховою активністю. Відсутність такої інфраструктури в Україні на теперішній час дозволяє охопити факультативними формами занять не більше 5 відсотків студентської молоді [6]. Реалії нашого життя в сучасному та найближчому етапі розвитку суспільства не дають підстави сподіватися на створення у ВНЗ належної спортивно-оздоровчої інфраструктури, а відразу і переходу до клубної системи залучення студентів до регулярних занять фізичною культурою і спортом [4, с.23].

Протягом кількох останніх десятиріч в Україні склалася традиційна підготовка студентів у вузах, де фізичне виховання стало

невід'ємною частиною професійної підготовки фахівців. Переведення студентів на самостійні заняття фізичною культурою є сьогодні не виправданим і передчасним. Причинами цього є: низький рівень свідомості студентів і недбале ставлення до власного здоров'я; відсутність критеріїв оцінки стану здоров'я фахівців, які влаштовуються на роботу; відсутність паспорту здоров'я; матеріально-технічна база не в змозі забезпечити індивідуальні потреби студентів щодо занять фізичними вправами у вільний час; дуже низька фізична підготовленість більшості студентів і недостатній рівень їх фізичного розвитку; необхідність перекваліфікації викладацьких кадрів та зміни програмного забезпечення [1, с.8].

На основі аналізу підсумкової успішності студентів, які навчаються в умовах кредитно-трансферної системи визначено основні недоліки модернізації освітньої діяльності кафедри фізичного виховання. Серед них: недостатнє науково-педагогічне (методичне) обґрунтування деяких нормативних положень кредитно-трансферної системи організації фізичного виховання студентів, індивідуальне трактування викладачами принципів оцінювання навчальних досягнень, недостатнє організаційно-методичне і змістове забезпечення самостійної та індивідуальної роботи із використанням інформаційних технологій та низька активність студентів самоврядувальної діяльності у вирішенні власних проблем фізичної культури і спорту [5, с.35-36]. Досліджено, що бажання отримати "додаткові кредити" складає 15,4% в мотиваційній сфері студентів. Такі студенти відвідують заняття не регулярно і без ентузіазму, що свідчить про їх не розуміння значення фізичної культури і спорту для власного розвитку [2, с.144].

У функціонуванні цієї системи автори визнають характерні недоліки: неадекватність сучасному менталітетові і мотиваційній зрілості студентів форм організації процесу фізичного виховання, слабка мотивація студентів до своєї фізкультурної освіти та її вдосконалення, відсутність відповідної матеріально-технічної бази та наявності належних умов для її ефективного функціонування [7, с.122].

Проте ряд авторів визначають і переваги при впровадженні кредитно-модульної системи в навчальний процес ВНЗ та появу нових форм організації фізичного виховання студентської молоді. Автори констатують, що незворотній характер реформування вищої освіти відповідно до вимог Булонської декларації є, безумовно, прогресивним для України кроком уперед. Проте, історично сформований у нашій

країні національний менталітет, традиції та особливості культурно-етичних взаємовідносин у суспільстві потребують певної узгодженості дій щодо впровадження вимог Болонського процесу в технологію викладання навчальних дисциплін, їх кількості та змісту [4, с.22].

Виявлено, що впровадження у навчальний процес з фізичного виховання принципів і положень Болонської декларації підвищує мотивацію та зацікавленість студентів до занять. Це зумовлено тим, що студенти більш свідомо ставляться до накопичення суми балів, так як система прозора та доступна для всіх [7]. Студенти повинні, зазначає автор, систематично і цілеспрямовано займатися фізичними вправами протягом всього періоду навчання у вузі, а критеріями оцінки цієї роботи можуть бути: стан здоров'я, рівень фізичної працездатності, рівень фізичного розвитку і фізичної підготовленості, результати оцінки виконання тестів з фізичного виховання тощо. Заняття з фізичного виховання слід розглядати як засіб відновлення і стимуляції розумової діяльності студентів, а не як додаткове фізичне навантаження [1].

Отримані переваги дають можливість стверджувати, що кредитно-модульно-рейтингова система може розглядатися як інноваційна технологія методичного забезпечення навчального процесу з фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів України, впровадження якої підвищує його ефективність [4, с.24].

Таким чином, аналіз наукової літератури з проблеми розвитку фізичного виховання у відповідності до Болонського процесу виявив позитивну позицію фахівців і науковців у збереженні засад навчальної дисципліни, а у разі її скорочення, показав готовність до трансформації системи фізичного виховання студентської молоді.

Література

1. Грибан Г.П. Проблеми фізичного виховання в умовах євро інтеграції // Буковинський науковий спортивний вісник. – Чернівці: ЧНУ, 2007. – Вип. 3. – С. 6-10.
2. Жуков В.О. Домінуючі мотивації студентів НаУКМА 3-4-го років навчання, щодо занять у групах спортивного вдосконалення // Фізичне виховання студентів вищих навчальних закладів: здобутки, проблеми та шляхи їхнього вирішення у контексті Болонської декларації: Матеріали Всеукр. наук.-пркт. конф. – Київ, Національний університет “Киево-Могилянська академія”, 2007. – С. 142-145.
3. Мудрик І.В. Ставлення до фізичного виховання у вітчизняних та деяких зарубіжних університетах // Здоров'я і освіта: проблеми та

- перспективи: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції за ред. Рибковського А.Г. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – С. 24-25.
4. Ніколенко С.В., Ніколенко В.Г. Принципи кредитно-модульно-рейтингової системи фізичного виховання в умовах вищої школи // Буковинський науковий спортивний вісник. – Чернівці: ЧНУ, 2007. – Вип. 3. – С. 22-26.
 5. Огністий А.В. З досвіду викладання курсу “Фізичне виховання” в умовах кредитно-трансферної системи // Фізичне виховання студентів вищих навчальних закладів: здобутки, проблеми та шляхи їхнього вирішення у контексті Болонської декларації: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Київ, Національний університет “Києво-Могилянська академія”, 2007. – С. 33-36.
 6. Раєвський Р.Т., Канишевський С.М., Лапко В.Г. Фізичне виховання студентської молоді України і контексті Болонського процесу // Фізичне виховання студентів вищих навчальних закладів: здобутки, проблеми та шляхи їхнього вирішення у контексті Болонської декларації: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – К., Національний університет “Києво-Могилянська академія”, 2007. – С. 44-49.
 7. Слімаковський О.В., Волошин О.О., Соляник І.М. Фізичне виховання студентської молоді у контексті принципів і положень Болонської декларації // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи: Монографія / За заг. Ред. М.Лук’янченка, А.Матвеева, А.Подольськи, Ю.Шкретія. – Дрогобич: КОЛО, 2007. – С. 120-123.
 8. Ямилова Е.А., Харьковская Л.В. Болонский процесс и специфика украинского образования // Здоров’я і освіта: проблеми та перспективи: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції за ред. Рибковського А.Г. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – С. 27-28.

Л.П.Нестеренко

НИКОЛАЙ РЕРИХ О РОЛИ ОБРАЗОВАНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТИ УЧИТЕЛЯ

В статье автор раскрывает педагогические идеи Николая Рериха. Основное внимание обращается на роль образования в формировании растущей личности. Выделяются три важнейших аспекта: состояние образования в стране, роль школы и учителя в